

ЧИННИКИ ВІКТИМНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Анотація. У тезах розглянуті основні ознаки віктимності неповнолітніх, які часто стають об'єктом злочину через свою психологічну та фізичну незрілість. Зниження їх віктимності.

Ключові слова: кримінологія, віктимність, неповнолітні, підлітки, віктимна поведінка, жертва, чинники, сім'я, дитина.

Аннотация. В тезисах рассмотрены основные признаки виктимности несовершеннолетних, которые часто становятся объектом преступления из-за своей психологической и физической незрелости. Снижение их виктимности.

Ключевые слова: криминология, виктимность, несовершеннолетние, подростки, виктимное поведение, жертва, факторы, семья, ребенок.

Summary. The thesis examines the main features of minors victimization, which often become the subject of a crime because of their psychological and physical immaturity. Reducing their victimization.

Keywords: criminology, victimization, minor, teens, victim behavior, victim, factors, family, child.

Питання віктимності неповнолітніх є дуже актуальним в наш час, оскільки діти, підлітки дуже часто стають жертвами злочинів, жорстокого поводження, насильства. Під віктимністю розуміється суб'єктивна здатність особи при певних умовах ставати жертвою злочину. Малолітні та неповнолітні особи – це ті вікові категорії, дії яких характеризуються особливими віктимологічними ознаками.

Зміст віктимності складається з трьох чинників: 1) незахищеності особи з боку держави, суспільства та мікросередовища від будь-яких злочинних посягань; 2) суб'єктивної схильності особи стати жертвою злочину; 3) особистісних якостей людини.

Особистісна віктимність неповнолітніх визначається, перш за все, віковими особливостями перехідного періоду. Проте неможливо не звернути увагу й на інші чинники: психофізіологічні передумови, індивідуально-психологічні складові, чинники соціально-психологічної дії.

Низка психологічних особливостей віктимності дитячого та підліткового віку включає: довірливість, наївність, допитливість, невміння адекватно реагувати на ситуацію, перевага в психічній діяльності процесів збудження над процесами гальмування, а інколи і просто фізична слабкість.

До індивідуальних-психологічних складових, що підсилюють готовність дитини опинитися у ролі жертви, можна віднести: можливі травматичні події в житті неповнолітнього, специфічні комплекси, порушення ціннісних орієнтацій, сексуальні девіації, емоційний фон, тривожність, егоцентризм, задиркуватість, гіпер активне бажання довести іншим свою правоту, користування своїм «привілейованим» становищем.

Серед соціально-психологічних чинників виділяють: сімейний (психічне та фізичне насильство, порушення емоційного клімату в сім'ї, алкоголізм, ігноруюча модель виховання) [1, с.102]; соціокультурні (особливості побутового оточення, вплив соціально-економічного статусу, вплив ЗМІ, гендерні особливості); педагогічний (відсутність індивідуального підходу до учня, несприйняття однолітками, образливе ставлення з боку вчителів і однокласників, психологічне і фізичне насильство). Також можна зазначити значний вплив інтернет-технологій, які стали невід'ємною частиною нашого життя, і діти як найбільш активна, така, що швидко розвивається, аудиторія, дуже часто раніше за дорослих знайомляться з новими можливостями, що надає всевітня мережа [2, с. 337].

Серед перелічених чинників більшість вчених схильється до того, що однією з найбільш значущих причин стійкої особистісної віктимності є ситуація в сім'ї. Серед показників віктимогенності сім'ї підлітка В. І. Терпелюком було названо такі складові: особливості та тип сімейного виховання; характер соціальної підтримки в сім'ї; наявність фактів насильства в сім'ї.

Слід зазначити, що, згідно з даними шкільної соціально-педагогічної служби, серед опитаних учнів 40,7% проживають у сім'ях із ризиком віктимізації (багатодітних, неповних тощо), 59,3% – у зовні благополучних сім'ях. При цьому в обох типах сімей виявлено мінливість стилю і прийомів виховання (22,6% та 37,7%); схильність до неправильного сімейного виховання (37,4% загалом; 54% – у сім'ях із ризиком віктимізації); непослідовність у спілкуванні з підлітком (41,6%); систематичне зневажливе ставлення до підлітків (22,9 %) [3, с.7].

Якщо говорити про особистісні особливості, то варто відзначити, що неповнолітні схильні до гіперсоціальної поведінки, що є свідченням готовності неповнолітніх до активності і потреби у соціальних контактах та зв'язках. Як зауважила Л. Е. Орбан-Лембрик, вивчення соціально-

психологічних особливостей соціалізації підлітків свідчить, з одного боку, про їхню мотиваційну готовність до засвоєння норм і цінностей суспільства, з другого, – про маргінальність підростаючого покоління. Потреба у соціальних контактах лежить в основі організації підліткових угруповань – від позитивних до криміногенних [4, с.159]. Активність у соціальних контактах підлітків, з одного боку, та брак життєвого досвіду й відсутність підтримки близьких, з другого, робить їх уразливими до впливу віктимологічних чинників (наприклад, підлітки дуже легко йдуть на контакт з незнайомцями).

Таким чином, діти досить часто стають жертвами злочину через свою психологічну та фізичну незрілість. Їх віктимність залежить від багатьох чинників, що, як правило, взаємопов'язані. Тільки комплексний підхід до цього явища може сприяти подоланню цієї проблеми. Тому вивчення особливостей поведінки й особистісних характеристик дітей дозволить не лише зменшити заподіяння їм значної шкоди, але й знизити кількість вчинених злочинів щодо них шляхом розроблення та здійснення запобіжних заходів віктимізації.

Володіючи знаннями про вікові особливості дітей, основні правила безпечної поведінки, батьки, вчителі, оточуючі можуть забезпечити реальний захист підростаючого покоління у повсякденному житті.

Список використаних джерел:

1. Туляков В. О. Віктимологія (соціальні і кримінологічні проблеми): монографія / В. О. Туляков. – Одеса: Юрид. літ., 2000. – 336 с.
2. Юрченко О. Ю. Проблеми безпеки дітей в соціальних мережах та Інтернеті (віктимологічний аспект) / О. Ю. Юрченко // Порівняльно-аналітичне право. – 2003. – № 3-1. – С. 336–338.
3. Терпелюк В. Критерії, показники та рівні ризику віктимізації підлітків – учнів загальноосвітніх шкіл [Електронний ресурс] / В. Терпелюк. – Режим доступу:http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/hak_2012_38_34.pdf
4. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : підручник / Л. Е. Орбан-Лембрик. – Чернівці : Книги-XXI, 2010. – 464 с.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Матеріали XVIII студентської наукової конференції
з кримінології

(м. Харків, 28 листопада 2018 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2018

УДК 343.9:328.185(477)

А43

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін (*голова*);
канд. юрид. наук, доц. К. А. Автухов (*відповідальний секретар*);
д-р юрид. наук, проф. О. Ю. Шостко;
канд. юрид. наук, доц. М. Ю. Валуйська;
канд. юрид. наук, доц. С. Ю. Лукашевич;
канд. юрид. наук, доц. М. В. Романов;
канд. юрид. наук, доц. В. В. Пивоваров;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Таволжанський;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова;
канд. юрид. наук О. В. Гальцова;
канд. юрид. наук М. О. Маршуба;
канд. юрид. наук О. В. Новіков;
канд. юрид. наук К. Д. Кулик;
канд. юрид. наук М. Ю. Кутепов;
канд. юрид. наук Н. В. Сметаніна;
зав. лабораторією Ю. Г. Бойко

А43 **Актуальні проблеми протидії злочинності : матеріали XVIII студ.**
наук. конф. з кримінології (м. Харків, 28 листоп. 2018 р.) / за заг. ред.
А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. – Харків : Право, 2018. – 196 с.

ISBN 978-966-937-540-7

ISBN 978-966-937-540-7

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2018
© Оформлення. Видавництво «Право», 2018